

Universitätsbibliothek Wuppertal

C. Cornelii Taciti Opera Qvae Exstant

Tacitus, Cornelius

Antverpiæ, MDLXXXIX

Liber XI.

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-496](#)

Ille moritur. nuntiis apud legatos & exercitus festinabantur. Decimo septimo kalend. Aprilis interclusâ animâ, creditus est mortalitatem expeluisse. Et multo grata tantum concursu, ad capienda imperij primordia C. Cæsar egrediebatur. cùm repente adfertur, redire Tiberio vocem ac visus, vocarique qui recrændæ defectioni cibum adferrent. Pauor hinc in omnes; & ceteri passim dispergi, se quisque mæstum aut nescium fingere. Cæsar in silentium fixus, à summa spe, nouissima exspectabat. Macro intrepidus, opprimi sené iniectu multæ vestis iubet, discedique ab limine. Sic Tiberius finiuit, octavo & septuagesimo ætatis anno. Pater ei Nero, & vtrinq[ue] origo gentis Claudiæ, quam mater in Liuiam, & mox Iuliam familiam, adoptionibus transierit. casus primâ ab infantâ ancipites. Nam proscriptum patrem exsul fecutus, ubi domum Augusti priuignus introiit, multis æmulis confictatus est, dum Marcellus & Agrippa, mox Caius Luciusque Cæsares, viguere. Etiam frater eius Drusus prospere ciuium amore erat. Sed maxime in lubrico egit acceptâ in matrimonium Iuliâ, impudicitiam uxoris tolerans aut declinans. Dein Rhodo regressus, vacuos principis penates duodecim annis, mox rei Romanæ arbitrium tribus fermè & viginti obtinuit. Morum quoque tempora illi diuersa: egregium vitâ famaque quoad priuatus, vel in imperiis sub Augusto fuit: occultum ac subdolum fingendis virtutibus, donec Germanicus ac Drusus superfuere. Idem inter bona malaque mixtus, incolumi matre: intestabilis sœutiâ, sed obiectis libidinibus, dum Seianum dilexit, timuit. Postremò in scelerâ simul ac dedecora prorupit, postquam remoto pudore & metu, suo tantum ingenio vtebatur.

C. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM LIB. XI.

BREVIORIVM LIBRI.

Valerius Asiaticus fraude Messalina & Vitellij euertitur. Aduocatis præmij modus pro partocio definitus. Parthorum res intestino regum discidio turbatae. Ludi saculares Romæ editi. Litteræ tres nouæ à Claudio reperta: & eâ occasione de primis litteris. Italus Cheruscis rex imponitur. Corbulo inferiori Germaniae præficitur, & ipsam, militemq[ue] severè regit. Curtius Rufus triumphalia adsequitur: deg[ue] ipso viro. De Quæstorum munere & numero. Gallia proceres ius plenum ciuitatis Romanae adipiscuntur, Patricij augentur, lustrum condit. Messalina impudicissima sœminarum, amore vecors, C. Silio palam nubit. res ad Claudiū defertur: qui in uxorem & administris libidinum, impulsu libertorum, animaduertit. Hæc gesta annis ferè duobus.

C. VALERIO ASIATICO. M. VALERIO MESSALLA Coss.

A. VITELLIUS. L. VIPSANIO

AM Valerium Asiaticum bis consulem, fuisse quoniam adulterum eius credidit: pariterq[ue] hortis inhians, quos ille à Lucullo * emtos insigni magnificetiâ extollebat, Suilium accusandis utrisque immittit. Adiungitur Sosibius Britannici educator, qui per speciem benevolentiae moneret Claudium, auri vim atq[ue] opes principibus infensas: præcipuum auctorem Asiaticum interficiendi Cæsar, non extiunisse concessionem populi Romani, gloriamque facinoris ultrò petere. clarum ex eo in urbe, dedita per prouincias famâ, parare iter ad Germanicos exercitus; quando genitus Viennæ, multisque & validis propinquitatibus subnixus, turbare gentiles nationes

Horti Lu-
culles.
* ceptos

Asiaticus
clam accu-
satur.

nationes promptum haberet. At Claudius nihil vltra scrutatus, citis cum milibus tamquam opprimendo bello, Crispinum prætorij præfectum misit: à quo repertus est apud Baias, vinclisque inditis in urbem raptus, neque datâ senatus copiâ intra cubiculum auditur, Messallinâ coram. Et Suilius, corruptionem militum, quos pecuniâ & stupro in * omni flagitio obstrictos arguebat, exin adulterium Poppææ, ac postremum mollitiam corporis obiectare. Ad quod * vieto silentio prorupit reus, & Interroga, inquit, *Suili filios tuos, virum me esse fatebuntur:* ingressusque defensionem, commoto maiorem in modum Claudio, Messallinæ quoque lacrymas exciuit. quibus abluendis cubiculo egrediens, monet Vitellium ne elabi reum sineret. Ipsa ad perniciem Poppææ festinat, subditis qui terrore carceris ad voluntariam mortem propellerent: adeò ignaro Cæsare, ut paucos post dies epulantem apud se maritum eius Scipionem percontaretur, cur sine uxore discubuisse? atque ille functam fato responderet. Sed consultanti super absolutione Asiatici, flens Vitellius commemoratâ veritate amicitiae, vtq. Antoniam Principis matrem pariter obseruassent, dein percutis Asiatici in Rem. officiis recentique aduersus Britanniam militia, quæque alia conciliandæ misericordiæ videbantur: liberum ei mortis arbitriū permisit. & secuta sunt Claudiu verba, in eandem clementiâ. Hortantibus dehinc quibusdam inediâ & lenem exitum, remittere beneficium Asiaticus ait: usurpati quibus insueverat exercitationibus, lauto corpore, hilare epulatus, cum se honestius calliditate Tiberij, vel impetu C. Cæsaris peritum dixisset, quam quod fraude muliebri & impudico Vitellij ore caderet, venas exsoluit. viso tamen ante rogo, Russoque transferri partem in aliam, ne opacitas arborum vapore ignis minueretur. Tantum illi securitatis nouissimæ fuit. Vocantur post hæc patres, pergitque Suilius addere reos equites Romanos illustres, quibus Petrus cognomentum. At causa necis ex eo quod domum suam * Mnesteris & Poppææ congressibus præbuissent. Verum nocturnæ quietis species alteri obiecta, tamquam vidisset Claudiu spicâ coronâ euinctum, spicis retro conuersis: eaque imagine grauitatem annonæ dixisset. Quidam pampineam coronam albentibus foliis visam, atque ita interpretatum tradidere, * vergente autumno mortem Principis ostendi. Illud haut ambigitur, qualicumque insomnis, ipsi fratrique perniciem allatam. Sestertiûm quindecies, & insignia præturae Crispino decreta. Adiecit Vitellius sestertiûm decies Sosibio: quod Britannicum præceptis, Claudiu consiliis iuuaret. Rogatus sententiam & Scipio: cum idem, inquit, de admissis Poppææ sentiam quod omnes, putate me idem dicere quod omnes. eleganti temperamento inter coniugalem amorem, & senatoriam necessitatem. Continuis inde & saeuus accusandis reis Suilius, multiisque audaciæ eius æmuli. Nam cuncta legum & magistratum munia in se trahens Princeps, materiam prædandi patefecerat. nec quidquam publicæ mercis tam veniale fuit, quam aduocatorum perfidia: adeò ut Samius insignis eques Romanus, quadringentis nummorum milibus Suilio datis, & cognitâ præuaricatione, ferro in domo eius incubuerit. Igitur incipiente C. Silio consule designato, cuius de potentia & exitio in tempore memorabo, consurgunt patres, legemque Cinciam flagitant. qua cauetur antiquitus, ne quis ob caussam orandam pecuniâ domumve accipiat. Deinde obstreperibus his quibus ea contumelia parabatur, discors Suilio Silius acriter incubuit, veterum oratorum exempla referens, qui famam in posteros, præmia eloquentie cogitauissent pulcherrima. alioquin & bonarum artium Principem sordidis ministerius fœdari: nec fidem integrum manere, ubi magnitudo quæstuum spectetur. quod si in nullius mer-

In urbem
rapitur.

Clam audi-
tur.
* Omne fla-
gitium.

* Libri vet.
indictio.

Fraude Vi-
tellij euertit
tur.

Secundâ mori-
tur.

Equites
Rom. duo
inseruent:
* Princeps
et Valerii,

Id est ob som-
nium.

* Vat. ver-
tente

Scipionia
cautam
modestia di-
ctum.

Aduocato-
rum vulgo
perfidia.

Cui coen-
da lex Cincia
postulatur.

lus mercedem negotia tueantur, pauciora fore: nunc inimicities, accusationes, odia, & iniurias
 foueri, vt quomodo vis morborum pretia medentibus, sic fori tabes pecuniam aduocatis ferat. me-
 minissent C. Asinij, & Messallae, ac recentiorum Arruntij & Esernini. ad summa proueetos
 incorrupta vita & facundia. Talia dicente consule designato, consentientibus
 aliis parabatur sententia, quâ lege repetundarum tenerentur: cùm Suilius, &
 Collutianus, & ceteri qui non iudicium (quippe in manifestos) sed pœnam
 statui videbant, circumsistunt Cæsarem, antè acta deprecantes. Et postquam
 annuit tacens, incipiunt. Quem illum tantâ superbiâ esse, vt æternitatem famæ spe-
 presumat? usq[ue]i rebus subsidium præparari, ne quis inopiâ aduocatorum potentioribus ob-
 noxius sit. neque tamen eloquentiam gratuitò contingere: omitti curas familiares, & quis se
 alienis negotiis intendat. multos militiâ, quosdam exercendo agros tolerare v[er]itam. nihil à quo-
 quam expeti, nisi cuius fructus antè prouiderit. Facile Asinium, & Messallam, inter Anto-
 nium & Augustum bellorum præmis resertos, aut ditium familiarum heredes Eserninos &
 Arruntios, magnum animum induisse. Promta sibi exempla quantis mercedibus P. Clodius aut
 C. Curio concionari soliti sint. se modicos senatores, qui à Rep. nulla nisi pacis emolumenta pete-
 rent: cogitare plebem, quâ togâ enitesceret: sublatis studiorum pretiis, etiam studia peritura, ve
 minus decora. Hæc ita hanc frustra dicta Princeps ratus, capiendis pecuniis po-
 suit modum, vsque ad dena sestertia, quæ egressi repetundarum tenerentur.
 Sub idem tempus Mithradates quem imperitasse Armeniis, & ad præsen-
 tiā Cæsaris vectum memorauit, monente Claudio in regnum remeauit, si-
 sus Pharasianis opibus, Is rex Hyperis, idemque Mithradatis frater, nuntia-
 bat discordare Parthos: summaque imperij ambiguâ, minora sine curâ ha-
 beri. Nam inter Gotarzis pleraque sœua (qui necem fratri Artabano, coniu-
 gique ac filio eius præparauerat, vnde metus eius in ceteros) acciuere Barda-
 nem. Ille vt erat magnis ausis proimtus, biduo tria milia stadiorum inuadit,
 ignarumque & exterritum Gotarzem proturbat, neq[ue] contatur, quin proximi-
 mas præfecturas corripiat, solis Seleucensibus dominationem eius abnuen-
 tibus. In quos vt patris sui quoque defectores, irâ magis quam ex v[er]su præ-
 senti accensus, implicatur obsidione vrbis validæ, & munimentis obiecti
 amnis muroq[ue] & communitibus firmitatæ. Interim Gotarzes Daharum Hy-
 rcanorumque opibus auctus, bellum renouat: coactusque Bardanes omis-
 tre Seleucia, Bactrianos apud campos castra contulit. Tunc distractis Ori-
 entis viribus, & quonam inclinarent incertis, castis Mithradati datus est occu-
 pandi Armeniam, vi militis Romani ad excidenda castellorum ardua, simul-
 que Hybero exercitu campos persultante: Nec enim restitere Armenij, fu-
 so qui prælium ausus erat Demonakte præfecto. Paululum contationis at-
 tulit rex minoris Armeniae Cotys, versis illuc quibusdam procerum, deinde
 litteris Cæsaris coercitus, & cuncta in Mithradatem fluxere, atrociorē quam
 nouo regno conduceret. At Parthi imperatores cùm pugnam pararent, fœ-
 dus repente faciunt, cognitis popularium insidiis, quas Gotarzes fratri pa-
 tefecerat. congressisque primo contanter, deinde complexi dextras, apud al-
 taria deum pepligere, fraude inimicorum vlcisci, atque ipsi inter se conce-
 dere. Potior Bardanes visus retinendo regno. At Gotarzes, ne quid æmula-
 tionis exsisteret, penitus in Hyrcaniam abiit: regresse que Bardani deditur
 Seleucia, septimo post defectionem anno, non sine dedecore Parthorum,
 quos vna ciuitas tamdiu eluserat. Exin validissimas præfecturas inuasit. &
 recuperare Armeniam, ni Vibio Marso Syriæ legato bellum minitante co-
 habitus foret. Atque interim Gotarzes p[ro]nitentiâ cōcessi regni, & reuocan-
 te nobilitate, cui in pace durius seruium est, cōtrahit copias, & huic contrâ
 itum ad amhem Erindein: in cuius transgressu multū certato, p[ro]uicit Bar-
 danes,

* Vetr. nego-
 tiatur;

Repugnant
 corri.
 * agereinci-
 piunt.

* vetr. cogi-
 taret
 Princeps mo-
 deratur &
 premium de-
 finit.

Mithridates
 in Armeniâ
 redit:

Dum Parthi
 discordes.

Gotarzes
 pellit.

Sed reparat
 vires.

Pacem dein-
 de cum Bar-
 dane init.

* Veld, tacunt,
 nos male ver-
 trannus, iugunt.

Itazt hic in
 regno ma-
 neant.

Alter Uat. de
 rit se vrbis Sel

Sed pas en-
 haud in los-
 gum.

Iterum diffi-
 dent, pu-
 gnant, vieta-
 rs Bardane.

danes, prosperisq. prœliis medias nationes subegit ad flumen Ginden, quod Dahas Ariosque diſterminat. Ibi modus rebus secundis positus. nam Parthi quamquam victores, longinquam militiam aspernabantur. Igitur exstructis monumentis, quibus opes suas testabatur, nec cuiquam ante Arsacidarum tributa illis de gentibus * parata, regreditur; ingens gloriâ, atque eò ferocior, & subiectis intolerantior. Qui dolo antè composito, incautū venationi que intentum interfecere, primam intra iuuentam, sed claritudine paucos inter senum regum, si perinde amorem inter populares, quam metum apud hostes quæſiuisset. Nece Bardanis turbatæ Parthorum res, inter ambiguos quis in regnum acciperetur. Multi ad Gotarzen inclinabant; quidam ad Meherdatem prolem Phrahatis obſidio nobis datum. Deinde präualuit Gotarzes. potitusque regiâ, per ſæuitiem ac luxum adegit Parthos mittere ad Principem Romanum occultas preces, quîs permitti Meherdatem patrium ad fastigium orabant. Iisdem consulibus ludi ſæculares octingentesimo post Romanam conditam, quarto & ſexagesimo quam Augustus ediderat, ſpectati sunt. Vtriusq. Principis rationes prätermitto, fatis narratas libris quibus res imperatoris Domitiani composui. nam is quoq. edidit ludos ſæculares. iisq. intentius affui ſacerdotio Quindecimuirali präeditus, ac tum prätor. quod non iactantiâ refeſo, ſed quia collegio quindecimuirum antiquitùs ea cura, & magistratus potiſſimum exſequebantur officia cærimoniarum. Sedente Claudio Circensibus ludis, cum pueri nobiles equis ludicru Troiæ inirent, interque eos Britannicus Imperatore genitus, & L. Domitius adoptione mox in imperium & cognomentum Neronis adſcitus; fauor plebis acrior in Domitium, loco präſagij acceptus eſt. vulgabaturque affuſſe infantiae eius dracones in modum custodum, fabulosa & externis miraculis affimulata. nam ipſe haut quaquam ſui detractor, vnam omnino anguem in cubiculo viſam narrare ſolitus eſt. Verūm inclinatio populi ſupererat ex memoriâ Germanici, cuius illa reliqua ſuboles virilis: & matri Agrippinæ miseratio augebatur, ob ſæuitiam Messallinæ. quæ ſemper infesta, & tunc commotior, quo minus ſtruueret criminâ & accusatores, nouo & furori proximo amore diſtinebatur. Nam in C. Silius iuuentutis Romanae pulcherrimum ita exarferat, ut Iuniam Syllanam nobilem feminam, matrimonio eius exturbaret, va- cuoq. adultero potiretur. Neque Silius flagitij aut periculi neſcius erat; ſed certo ſi abnueret exitio, & nonnullâ fallendi ſpe, ſimul magnis prämiis, operiri futura, & präſentibus frui pro ſolatio habebat. Illa non furtim, ſed multo comitatu ventitare domum, egressibus adhærefſcere, largiri opes, ho- nores: poſtremò velut translatâ iam fortunâ, ſerui, liberti, paratus Principis apud * adulterum viſebantur. At Claudio matrimonij ſui ignarus, & munia censoria vſurpans, theatram populi laſciuam ſeu eris dictis increpuit, quod in P. Pomponium conſularem (is carmina ſcenæ dabat) inque feminas illuſtres probra iecerat. Et lege latâ, ſæuitiam creditorum coercuit, ne in mor- tem parentum pecunias filiis familiarum fenori darent. Fontesque aquarum Simbruiniſ collibus deductos, vrbi intulit. Ac nouas litterarum formas ad- didit, vulgauitque: comperto Græcam quoque litteraturam non ſimul cœptam, abſolutamque. Primi per figurā animalium Ægyptij ſenſus mentis effingebant; & antiquissima monimenta memoriae humanæ impressa ſaxis cernuntur, & litterarum ſemet inuentores perhibent. Inde Phœnicas, quia mari präpollebant, intulisse Græciæ, gloriamque adeptos, tamquam repere- rint quæ acceperant. Quippe fama eſt Cadmum claſſe Phœnicum veſtum, rudibus adhuc Græcorū populis artis eius auctorem fuifſe. Quidam Cecro-

* parta
Quem ſuper-
bientem ſui
interimunt.

Gotarzes
iterū regnat.

Ludi ſacul-
res Roma.

Domitius
Nero ſe de-
ſtinatur im-
perio.

Messallina
in Silium
amor:

Palam &
quasi in iu-
ſum virum.

* Manuſ.
alterum.
At Claudio
alitudo agit.

Leges fert.

Aquas ducit.
Nouas litter-
ras format.

pem Athenensem, vel Linum Thebanum, & temporibus Trojanis Palamedem Argium memorant, sexdecim litterarum formas, mox alios, ac præcipuum Simonidem ceteras reperisse. At in Italia Etrusci ab Corinthio Damato, Aborigenes Arcade ab Euandro didicerunt. Et formæ litteris Latinis, quæ veterissimis Græcorum. sed nobis quoque paucæ primùm fuere: deinde additæ sunt. Quo exemplo Claudio tres litteras adiecit, quæ usui, imperante eo, post obliteratae, aspiciuntur etiā nunc in ære publicandis plebiscitis per fora ac tempora fixo. Rettulit deinde ad senatum super collegio haruspicum, ne vetustissima Italæ disciplina per desidiam exolesceret: saepe aduersis Reip. temporibus accitis, quoru monitu redintegratas cærimonias, & in posterum rectius habitas, primoresque Etruriæ sponte aut patrum Romanorum impulsu retinuisse scientiam, & in familias propagasse: quod nunc segnius fieri, publicâ circa bonas artes secordiâ, & quia externæ superstitiones valescant. & læta quidem in præsens omnia; sed benignitati deum gratiam referendam, ne ritus sacrorum inter antiqua culti, per prospera obliterarentur. Factum ex eo senatus consultum: viderent pontifices, quæ retinenda firmandoque haruspicum. Eodem anno Cheruscorum gens regem Româ petiuit, amissis per interna bella nobilibus, & uno reliquo stirpis regiae, qui apud urbem habebatur, nomine Italus. Paternum huic genus è Flauio fratre Arminij. Mater ex * Catumero Principe Catorum erat ipse formâ decorus, & armis equisque in patrium nostrumque morem exercitus. Igitur Cæsar, auëtum pecuniâ, additis stipitoribus, hortatur gentile decus magno animo capessere. Illum primum Romæ ortum, nec obudem, sed ciuem, ire externum ad imperium. Ac primò lætus Germanis aduentus, atque eò magis, quod nullis discordiis imbutus pari in omnes studio ageret, celebrari, colli, modò comitatam & temperantiam nulli inuisam, saepius violentiam ac libidines grata barbaris usurpans. Iamq. ad proximos, iam longius clarescere; cum potentiam eius suspectantes qui factionibus floruerant, discedunt ad conterminos populos, ac testificantur, Adimi veterem Germanæ libertatem, & Romanas opes insurgere. adeò neminem iisdem in terris ortum, qui Principis locum impletat: nisi exploratoris Flauij progenies supra cunctos attollatur? Frustrè Arminium prescribi: cuius si filius hostili in solo adultus, in regnum venisset, posse extimesci, infestum almoniam, seruitio, cultu, omnibus externis. ac si paterna Italo mens esset, non alium insensius arma contra patriam ac deos penates, quam parentes eius exercuisse. His atque talibus, magnas copias coëgère. Nec pauciores Italum sequebantur. Non enim irrupisse ad inuitos, sed accitum memorabant. quando nobilitate ceteros anteiret, virtutem experirentur, an dignum se patruo Arminio, auo Catumero præberet. nec patrem illi rubori esse, quod fidem aduersis Romanos volentibus Germanis sumtam, nunquam omisisset. falsò libertatis vocabulum obtendi ab iis, qui priuatim degeneres, in publicum exitiosi, nihil spei, nisi per discordias habeant. Astrepebat huic alacre vulgus, & magno inter Barbaros prælio viator rex; dehinc secundâ fortunâ ad superbiam prolapsus, pulsusque, ac rursus Langobardorum opibus refectus, per læta per aduersa res Cheruscas afflictabat. Per idem tempus Chauci nullâ dissensione domi, & morte Sanquinij alacres, dum Corbulo aduentat, inferiore in Germaniam incursuere, duce Gannasco. qui natione Caninefas, auxiliaris & diu meritus, post transfuga, leuibus nauigiis prædabundus, Gallorum maximè oram vastabat, non ignarus dites & imbellis esse. At Corbulo prouinciam ingressus, magnâ cum curâ & mox gloriâ, cui principiū illa militia fuit, triremes alueo Rheni, ceteras nauium, ut quæq. habiles, per aestuaria & fossas adegit: in tribusq. hostiun depresso & exturbato Gannasco, ubi præsentia satis composita sunt, legiones operum & laboris ignaras, populationibus

*Haruspices
firmat.*

*Cheruscire-
gen Româ
petunt.*

** Vatic. Ac-
tumero*

*Et Cæsar
mittit.*

*Accipitur
gratè primò:*

*Sed mox
vilescit.
In eum sur-
gitur.*

*Ipse quoque
se parat.*

*Et prælio
vincit.
• magno vt in-
ter.*

*Chauci Bel-
gicam infe-
stant.*

*Corbulo eos
reprimit.*

*Disciplinam
apud suos
firmat:*

lationibus lætantes, veterem ad morem reduxit: ne quis agmine decederet, nec pugnam nisi iussus iniret. stationes, vigiliae, diurna nocturnaque munia, in armis agitantur. Feruntque militem, quia vallum non accinctus, atque alium quia pugione tantum accinctus foderet, morte punitos. Quæ nimia & incertum an falsò iacta, originem tamen è seueritate ducis traxere. intentumque & magnis delictis inexorabilem scias, cui tantum asperitatis etiam aduersus leuiam credebatur. Ceterum is terror milites hostesque in diuersum affecit, nos virtutem auximus; Barbari ferociam infregere. Et natio Frisiorum post rebellionem clade L. Apronij cœptam infensa, aut male fida, datis obsidibus confedit apud agros à Corbulone descriptos. Idem senatum, magistratus, leges imposuit. Ac ne iussa exuerent, præsidium immuniuit; missis qui maiores Chaucos ad ditionem pellicerent, simul Gannascum dolo aggredierentur. Nec irritæ aut degeneres insidiæ fuere aduersus transfugam & violatorem fidei. Sed cæde eius mox Chaucorum mentes, & Corbulo semina rebellionis præbebat, vt lætâ apud plerosque, ita apud quosdam siniestrâ famâ, cur hostem conciret? aduersa in Rempublicam casura: cum prosperè egisset, formidolosum paci, virum insignem, & ignauo principi prægrauem. Ideo Claudius adeo nouam in Germanias vim prohibuit, vt referri præsidia cis Rhenum iuberet. Iam castra in hostili solo molienti Corbuloni, hæ litteræ redduntur. Ille re subitâ, quamquam multa simul offunderentur, metus ex imperatore, cōtemtio ex barbaris, ludibriū apud socios, nihil aliud prolocutus, quām beatos * quosdam duces Romanos, signum receptui dedit.

*Perquam
senare.*

* Ne tamen miles otium exueret, inter Mosam Rhenumque trium & viginti millium spatio fossam produxit, qua incerta Oceani vetarentur. insignia tamen triumphi indulxit Cæsar, quamvis bellum negauisset. Nec multo post Curtius Rufus eundem honorem adipiscitur, qui in agro * Mattiaco recluserat specus, quærendis venis argenti: unde tenuis fructus, nec in longum fuit. at legionibus cum damno labor, ecclodere riuos, quæque in aperto grauia, humum infrâ moliri. quîs subactus miles, & quia plures per prouincias similia tolerabâtur, componit occultas litteras nomine exercituum precantium imperatorem, vt quibus permisurus esset exercitus, triumphalia antè tribueret. De origine Curtij Rufi, quem gladiatore genitum quidâ prodidere, neq. falsa promiserim, & vera exsequi pudet. Postquam adoleuit, * sector quæstoris cui Africa obtigerat, dum in opido Adrumeto vacuis per medium dici porticibus secretus agitat, oblata ei species muliebris ultra modum humanum, & audita est vox: *Tu es Rufe, qui in hanc prouinciam pro consule venies.* Tali omni in spem sublatuſ, digresuſque in urbem, & largitione amicorum, simul acri ingenio, quæsturam, & mox nobiles inter candidatos præturam principis suffragio assequitur: cum hisce verbis Tiberius dedecus natum eius velauisset, *Curtius Rufus videtur mihi ex se natus.* Longâ post hæc senectâ, & aduersus superiores tristi adulacione, arrogans minoribus, inter pares difficilis, consulare imperium, triumphi insignia, ac postremo Africam obtinuit: atq. ibi defunctus, fatale præsagium impleuit. Interea Romæ, nullis palam neque cognitis mox cauſis, Gn. Nouius insignis eques Romanus, ferro accinctus reperitur in cœtu salutantium principem: nam postquam tormentis dilaniabatur, de se Nouius * consciens non edidit, incertum an occultans. Iisdem consulibus P. Dolabella censuit spectaculum gladiatorum per omnes annos celebrandum, pecuniâ eorum, qui quæsturam adipiscerentur. Apud maiores virtutis id præmium fuerat, cunctisque ciuium, si bonis artibus fiderent, licitum petere magistratus: ac ne ætas quidem distingue-

*Sed cum ma-
gno fructu.
Frisios com-
ponuit.*

*Gannascum
interficiut.*

*Claudius ar-
dorem eius
frangit.*

** quondam
* Vt
Fossa Cor-
bulonis.
* Mattiaco*

*Curtius Ru-
fus.*

** Vat. sector*

*Circa eum
miraculum.*

*Grandia in-
crementsa.*

*Nouius cum
ferro, in
Principem.*

** Mutilus lo-
cus.*

*Quæstoribus
necessitas
muneris im-
posita.*

batur,

Ex occasione, de Qua-
sturis.

A. V. C.
DECCI.
Gallis cimeti-
sem plenam
adfectans.

Contradic-
torum.

* Defunt que-
dama.

Sed ab iis est
Principes.

* Vat. re-
pens.

Igitur impe-
rant.

Patricij sup-
plentur.

batur, quin primâ iuuentâ consulatum ac dictaturas inirent. Sed quæ stores, regibus etiam tum imperantibus, instituti sunt: quod lex curiata ostendit, ab L. Bruto repetita. Mansitque consulibus potestas diligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret. creatique primùm Valerius Potus, Æmylius Mamercus, LXIII. anno post Tarquinios exactos, ut rem militarem comitarentur. Dein gliscentibus negotiis, duo additi qui Romæ curarent. Mox duplicatus numerus, stipendiariâ iam Italiâ, & accendentibus prouinciarum vectigalibus. Post lege Syllæ viginti creati supplendo senatu, cui iudicia tradiderat. & quamquam equites iudicia reciperauissent, quæstura tamen ex dignitate candidatorum, aut facilitate tribuentū gratuitò concedebatur, donec sententiâ Dolabellæ velut venundaretur. A. Vitellio, L. Vipsanio consulibus, cum de supplendo senatu agitaretur, primoresq. Galliæ quæ Comata appellatur, foedera & ciuitatē Romanam pridem asssecuti, ius adipiscendorum in vrbe honorum expeterent: multis eâ super re variisq. rumor, & studiis diuersis apud Principem certabantur, assuerantium, Non adeò agrā Italianam, ut senatum suppeditare vrbi sua nequiret: sufficisse olim indigenas consanguineis populis, nec p̄enitere veteris Reip. Quin adhuc memorari exempla, quæ priscis moribus ad virtutem & gloriam Romana indoles prodiderit. An parum quod Veneti & Insulæ curiam inruperint, nisi cœtus alienigenarum velut captiuitas inferatur? quem vtrā honorem residuus nobilium? aut si quis pauper è Latio senator foret? oppleturos omnia diuites illos, quorum aui proauique hostium nationum duces exercitus nostros ferro vique ceciderint, dum fulium apud Alesiam obserderint. Recentia h. e. quid si memoria eorum inoriretur, qui Capitolio & arā Romanā manibus eorundem* prostratis, fruerentur sanè vocabulo ciuitatis: insignia patrum, decoramagistratum, ne vulgarent. His atq. talibus haut permotus Princeps, etiam statim contrâ disseruit, & vocato senatu ita exorsus est. Maiores mei (quorum antiquissimus Clausus origine Sabinâ, simul in ciuitatem Romanam & in familias patriciorū adscitus est) hortantur, uti paribus consiliis Remp. capessam, transferendo luc quod usquam egregium fuerit. Neque enim ignoro Iulios Albâ, Coruncanos Camerio, Porcios Tuscule: & ne vetera scrutemur, Etruria Lucaniaque, & omni Italia, in senatum accitos. Postremo ipsam ad Alpes promotam, ut non modò singuli viritim, sed terræ gentesq. in nomen nostrum coalesceant. Tunc solida domi quies, & aduersus externa florimus, cum Transpadani in ciuitatem recepti, cum specie deductarum per orbem terræ legionum, additis prouincialium validissimis, fesso imperio subuentum est. num pœnitet Balbos ex Hispaniâ, nec minus insignes viros e Galliâ Narbonensi transuissé? Manent posteri eorum, nec amore in hanc patriam nobis concedunt. Quid alud exitio Lacedamonis & Atheniensibus fuit, quamquam armis pollerent, nisi quod victos pro alienigenis arcebant? At conditor noster Romulus tantum sapientiâ valuit, ut plerosque populos eodem die hostes, dein ciues habuerit. Aduenæ in nos regnauerunt. Libertinorum filii magistratus mandari, non ut plerique falluntur, recens, sed priori populo facilitatum est. At cum Senonibus pugnauimus scilicet Volsci & Æqui, numquam aduersam nobis aciem struxere? Capti à Gallis sumus. sed & Tuscis obsides dedimus, & Samnitium iugum subiuimus. Attamen si cuncta bella recenseas, nullum breuiore spatio quam aduersus Gallos conseruum continua inde ac fida pax. Iam moribus, artibus, affinitatibus nostris mixti, aurum & opes suas inferant potius, quam separati habeant. Omnia P.C. quæ nunc vetutissima creduntur, noua fuere. plebei magistratus post patricios, Latini post plebeios, ceterarum Italæ gentium post Letinos. Inuetera set hoc quoque: & quod hodie exemplis tuemur, inter exempla erit. Orationem Principis secuto patrum consulto, primi Edui senatorum in vrbe ius adepti sunt. datum id foederi antiquo, & quia soli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Romano usurpat. Isdem diebus in numerum patriciorum asciuit Cæsar vetutissimum quinque è senatu, aut quibus clari parentes fuerant: paucis iam reliquis familiarum, quas Romulus maiorum, & L. Brutus minorum gentium appellauerant,

lauerant, exhaustis etiam quibus stus legi Seni fablegit. I. suis inibantur. Famosos prout tem & recens repertam quoniam monendo, secum quaque & faciem eius rei veniam. & iudicium censeam ac molirent. Ob ea Vipiani Claudio, quippe prouincia omnia alienantem, conditena, & XLIII. milia haud multo post, flagitia ueret in nuptias incetus. Iuniversa, ad incognitus libidin etiam Silius, sue facie ipsa pericula ratus, vespere sonibus innoxia confusa, laetaria metuentes: se calumnae tandem Messalina patrum, uitiae properum. Segniter summa adopus, spem veris mox preciis etiam gemitine infamiz: cum expectato, quim dum cuncta nuptiarum solemnitatem, tantum illis mortuis nihil retinente: nedum eisdie, adhibitis quod signum uenisse: atque illam abdicationis discubitum inter communia conjugali. Sed nihil que senioribus tradam. I. penes potentia, & si res ueraperte fremere. Domus, sed* excidium preclarum, pinquo consolata, maxem ad perefset, subibat sine dulore uiuetum, multasque miseri. Imperatoris fiduciam datur, vtque dasr auxiliu circa monte Cæsareum, tissima que compone gravis depelleret amne. Sicut quoque regis personam haberi, perficit Naselli criminis & accusacionis fieri. Cæsari mortuus

lauerant, exhaustis etiam quas dictator Cæsar lege Cassiâ, & princeps Augustus lege Seniâ sublegere. Lætaque hæc in R.P. munia, multo gaudio * Censo. * Farn. Cx-
 fari
Senatum
purgat Cæ-
sar, clemen-
ti viâ.
* exuendi
 ris inibantur. Famosos probris quo nam modo senatu depelleret anxius, mi-
 tem & recens repertam quandam ex seueritate priscâ rationem adhibuit:
 monendo, secum quisque de se consultaret, peteretque ius * exeundi ordinis.
 facilem eius rei veniam. & motos senatu, & excusatos simul propositurum:
 vt iudicium censorum ac pudor sponte cedentium permixti, ignominiam
 mollirent. Ob ea Vipsanius consul rettulit, patrem senatus appellandum esse
 Claudium. quippe promiscuū patris patriæ cognomentum: noua in Reimp.
 merita, non visitatis vocabulis honoranda. Sed ipse cohibuit consulem vt
 nimiū assentantem. condiditque lustrum, quo censa sunt ciuium LXVIII.
 centena, & XLIIII. millia. Isque illi finis inscitiae erga domum suam fuit.
 haut multo post, flagitia vxoris noscere ac punire adactus, vt deinde ardesce-
 ret in nuptias incestas. Iam Messallina, facilitate adulterorum in fastidium
 versa, ad incognitas libidines profuebat; cùm abrumpi dissimulationem
 etiam Silius, siue fatali vecordiâ, an imminentium periculorum remedium
 ipsa pericula ratus, vrgebat. Quippe non eò ventum, vt senecta Principis operiretur. in-
 sontibus innoxia consilia; flagitiis manifestis, subsidium ab audaciâ petendum. adeisse consciōs
 paria metuentes: se cælibem, orbum, nuptiis, & adoptando Britannico paratum. mansuram
 eandem Messallinæ potentiam, additâ securitate, si præuenirent Claudium, vt insidiis incautum,
 ita irâ properum. Segniter hæc voces acceptæ, non amore in maritū, sed ne Silius
 summa adeptus, sperneret adulteram, scelusque inter ancipitia probatum,
 veris mox pretiis æstimaret. nomen tamen matrimonij concipiuit, ob ma- Viuomarito.
 gnitudinē infamiae: cuius apud prodigos nouissima voluptas est. Nec vltra alium indu-
 exspectato, quād dum sacrificij gratiâ Cladius Hostiam proficeretur,
 cuncta nuptiarum solennia celebrat. Haut sum ignarus fabulosum visum Incredibili-
 iti, tantum ullis mortalium securitatis fuisse, in ciuitate omnium gnarâ & audaciâ, an
 nihil reticente: nedum consulem designatum, cum vxore Principis, prædictâ
 die, adhibitis qui obsignarent velut suscipiendorum liberorum caussâ, con-
 uenisses: atque illam audiisse auspicum verba, subisse, sacrificasse apud deos,
 discubitum inter coniuas, oscula, complexus, noctem deniq. actam licen- Idē solle-
 tiâ coniugali. Sed nihil compositum miraculi caussâ, verū auditæ scripta-
 que senioribus tradam. Igitur domus Principis inhorrerat; maximeq. quos
 penes potentia, & si res verterent, formido, non iam secretis colloquiis, sed Palatium &
 aperte fremere. Dum industria * cubiculum principis occulit adulteros, dedecus quidem illa- Palatini tur-
 tum, sed * excidium procul abfuisse. nunc iuuenem nobilem, dignitate formæ, iuuentâ, ac pro- * corrupta.
 pinquo consulatu, maiorem ad spem accingi. nec enim occultum, quid post tale matrimonium su- exitium
 pereffet. subibat sine dubio metus, reputantes hebetem Claudium & vxori de-
 uiuetum, multasque mortes iussu Messallinæ patratas. Rursus ipsa facilitas
 Imperatoris fiduciam dabat, si atrocitate criminis præualuisserent, posse oppri-
 mi damnatam antequam ream. Sed in eo discrimin verti, si defensio audire-
 tur, vtque clausæ aures etiam confitenti forent. Ac primò Calistus iam mihi Deliberant:
 circa morte Cæsar's narratus, & Appianæ cædis molitor Narcissus, flagran- Diffidentium.
 tissimaque eo tempore gratiâ Pallas, agitauere; num Messallinam secretis mi-
 nis depelleret amore Silij, cuncta alia dissimulantes. deinde metu, ne ad per-
 niciem vtrò traherentur, desistunt, Pallas per ignauiam, Calistus prioris
 quoque regiæ peritus, & potentiam cautis quād acrioribus consiliis tutius
 haberi. persistit Narcissus, solum id immutans, ne quo sermone præsciam
 criminis & accusatoris faceret. Ipse ad occasiones intentus, longâ apud Ho-
 stiam Cæsar's morâ, duas pellices, quarum is corpori maximè insueverat, lar-
 gitione
 Narcissus
 tamen ausus
 desegere:

gitione ac promissis, & vxore deiecta plus potentiae ostentando, perpulit delationem subire. Exin Calpurnia (id pellici nomen) ubi datum secretum, Cæsar's genibus prouoluta nupsisse Messallinam Silio exclamat. simul Cleopatram, quæ idem operiens adstabat, an compresisset, interrogat: atque illâ annuente, cieri Narcissum postulat. Is veniam in præteritum petens, quod ei cis Vectium, cis Plautium dissimulauisset, nec nunc adulteria obieeturum ait, ne domum, seruitia, & ceteros fortunæ paratus reposceret; frueretur imò iis, & redderet vxorem, rumperetque tabulas nuptiales. *An dissidium*, inquit, tuum nosti? nam matrimonium Sili vidit populus, & senatus (t) miles: ac mi properè agis, tenet urbem maritus. Tum potissimum amicorum vocat, priuumque rei frumentariæ præfectum Turranium, post Lusum Getam prætorianis impositum, percontatur. Quibus fatentibus, tum certatim ceteri circumstrepunt, iret in castra, firmaret prætorias cohortes, securitati antequam vindictæ consuleret. Satis constat eg paucore offusum Claudiū, ut identidem interrogaret, an ipse imperij potens? an Silius priuatus esset? At Messallina non aliâ solitior luxu, adulto autumno, simulacrum Vindemiæ per domum celebrabat: virgeri præla, fluere lacus, & feminæ pellibus accinctæ assaultabant, ut sacrificantes vel insanentes Bacchæ ipsa crine fluxo, thyrsus quatiens; iuxtaque Silius hederâ vincetus, gerere cothurnos, iacere caput, strepente circum procaci choro. Ferunt Vectium Valentem lasciuiam in præaltam arborem connisum, interrogantibus quid aspiceret, respondisse, tempestatem ab Hostiâ atroceim. siue ceperat ea species; seu forte lapsa vox in præsagium vertit. Non rumor interea, sed vndiq. nuntij incedunt, qui gnara Claudio cuncta, & venire promptum ultioni afferrent. Igitur Messallina Lucullianos in hortos, Silius dissimulando metu, ad munia fori digreditur. Ceteris passim dilabentibus, affuere centuriones, inditaque sunt vincula, ut quis reperiebatur in publico aut per latebras. Messallina tamen quamquam res aduersæ consilium adimerent, ire obuiam, & aspici à matito, quod saepè subsidium habuerat, haut segniter intendit: iussitque ut Britannicus & Octavia in complexum patris pergetere. Et Vibidiam virginum Vestalium vetustissimam oravit, Pontificis maximi aures adire, clementiam expetere. Atque interim tribus omnino coitantibus (id repente solitudinis erat) spatium virbis pedibus emensa, vehiculo quo purgamenta hortoru eripiuntur, Hostiensim viam intrat: nullâ cuiusquam misericordiâ, quia flagitiorum deformitas præualebat. Trepidabatur nihilominus à Cæsare. quippe Getæ prætorij præfecto haut satis fidebat, ad honesta seu prava iuxta leui. Ergo Narcissus, assumis quibus idem metus, non aliam spem incolumentis Cæsar's affirmat, quā si ius militum uno illo die in aliquem libertorum transferret: sequitur suscepturn. Ac ne, dum in urbem vechitur, ad pœnitentiam à L. Vitellio, P. Largo Cæcinâ mutaretur; in eodem gestamine sedem poscit sumique. Crebra post hæc fama fuit, inter diuersas Principis voces, cum modò incusaret flagitia vxoris, aliquando ad memoriam coniugij, & infantiam liberorum reuolueretur, non aliud prolocutum Vitellium, quā O facinus, o scetus. Instabat quidem Narcissus aperire ambages, & veri copiam facere: sed non ideo peruicit, quin suspensa & quò ducerentur inclinatura responderet; exemploque eius Largus Cæcina vteretur. Et iam erat in aspectu Messallina, clamitabatque audiret Octavia & Britanniæ matrem: cum obstreperet accusator, Silium & nuptias referens. simul codicillos libidinum indices tradidit, quibus visus Cæsar's auferteret. Nec multo post urbē ingredienti offerebantur communes liberi, nisi Narcissus amoueri eos iussisset. Vibidiam depellere

Sed per pelles.

Claudius
amicos con-
fudit.Vett. tacen-
tibus,Trepidus tre-
pidat.Messallina
intercia bac-
chatur,Cum vecor-
di suocatio-Milites eos
dissipant, &
quosdam ca-
giunt.Impreces &
artes parat.Marito ob-
mat.Claudius, sui
similis, na-
rat.

Senatus.

Narcissus
vix, immo
Principem
agit.Aliquot li-
bri, aperire
& taceret.Vibidius ma-
ditur, non
exauditur.

depellere nequiuuit, quæ multâ cum inuidiâ flagitaret, ne indefensa coniunx exitio daretur. Ergo auditurum Principeim, & fore diluendi criminis facultatem respondit. Iret interim virgo & sacra capesseret. Mirum inter hæc silentium Claudij. Vitellius ignaro propior. Omnia liberto obediebant. patefieri domum adulteri, atque illuc deduci Imperatorem iubet. Ac primum in vestibulo, effigiem patris Silij cōsulto senatus abolitam, demonstrat: tuin quidquid habitum Neronibus & Drusis, in pretium probri cessisse. incensumque & ad minas prorumpentem, calbris infert, paratâ concione militum; apud quos, præmonente Narciso, pauca verba fecit. nam & si iustum dolorem, pridem impeditbat. Cohortium clamor dehinc continuus, nomina reorum & pœnas flagitantium: admotusque Silius tribunali, non defensionem, non moras tentauit, precatus ut mors acceleraretur. eadem constantia & illustres equites Romanos cupidos maturæ necis fecit. Titium Proculum custodem [Silio ac] Messallinæ datum, & indicium offerentem Vectium Valentem & confessum, & Pompeium Vrbicum, ac *Saufellum Trogum ex ^{Sauficum} consciis trahi ad supplicium iubet. Decius quoque Calpurnianus vigilum præfectus, Sulpicius Rufus ludi procurator, Iuncus Virgilianus senator, eadem pœnâ affecti. solus Mnester contationem attulit, dilaniatâ veste clamitans aspiceret verberum notas, reminisceretur vocis, quâ se obnoxium iussis Messallinæ dedisset. Aliis largitione aut spei magnitudine, sibi ex necessitate culpam; nec cuiquam antè pereundum fuisse, si Silius rerum potiretur. Commotum his & pronum ad misericordiam Cæsarem perpulere liberti, ne tot illustribus viris interfectis, histrioni cōsuleretur: sponte an coactus tam magna peccauisset, nihil referre. Ne Træuli quidem Montani equitis Romani defensio recepta est. is modestâ iuuentâ, sed corpore insigni, accitus vltro, noctemque intra vnam à Messallinâ proturbatus erat, paribus lasciuis ad cupidinem & fastidio. Suilio Cesonino, & Plautio Laterano mors remittitur: huic ob patrui egregium meritum, Cesoninus vitiis protectus est, tamquam in illo fœdissimo cœtu passus iniuriebria. Interim Messallina Lucullanis in hortis prolatare vitam, componere preces, nonnullâ spe, & aliquando irâ. tantâ inter extrema superbiâ agebat. Ac ni cædem eius Narcissus properauisset, verterat pernices in accusatorem. Nam Claudius domum regressus, & tempestiuis epulis delinitus, ubi vino incaluisset, iri iubet nuntiarique miseræ (hoc enim verbo vsum ferunt,) dicendam ad caussam posterâ die adesset. Quod ubi auditum, & languescere ira, redire amor, ac si contarentur, propinquaque nox, & vxorij cubiculi memoria timebantur; prorupit Narcissus, denuntiatque centurionibus & tribuno qui aderant, exsequi cædem. ita Imperatorem iubere. custos & exactor è libertis, Euodus datus. Ifque raptim in hortos progressus, reperit fusam huini, asidente matre Lepidâ: quæ florenti filiæ haut concors, supremis eius necessitatibus ad miserationem cœpta erat: suadebatque ne percussorem opperiretur. transisse vitam, neque aliud quam morti decus querendum. Sed animo per libidines corrupto, nihil honestum iperat. lacrymæque & questus irriti ducebantur. Tum impetu venientium pulsæ fores, astigit tribunus per silentium, ac libertus increpans multis ac seruilibus probris. Tunc primū fortunâ suam introspexit, ferrumque accepit, quod frustrâ iugulo ac pectori per trepidationem adiuvens, ictu tribuni transfigitur: corpus matri concepsum. Nuntiatumq. Claudio epulanti perisse Messallinam, non distincto suâ an alienâ manu. nec ille quæsivit, poposcitque poculum, & solita conuiuo celebravit. Ne securis quidem diebus, odij, gaudij, iræ, tristitiae, ullius deniq. huiani affectus signa

^{Dominum Silij adeunt.}^{Inde castra.}^{Mnester non vanè se excusat:}^{Tamen fratribus.}^{O propria feminæ!}^{Messallina etiam nunc ferox.}^{Et sanè langebat Claudius:}^{Nisi libertas astu præmisser.}^{A tribuno ea interficitur.}^{Claudius nec querit, nec curat.}

110 C. CORNELII TACITI

dedit, non cùm lātantes accusatores aspiceret, non cùm filios mārentes. Iu-
nitque obliuionem eius senatus, censendo nomen & effigies priuatis ac pu-
blicis locis demouendas. decreta Narciso Quæstoria insignia, leuisimum
fastigij eius, cùm secundum Pallantem & Calistum ageret, honesta quidem,
sed ex quibus deterrima orirentur, flagitiis inultis.

Corrupta.

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIB. XII.

BREVIARIVM LIBRI.

Claudius de matrimonio deliberat: & Agrippina aliis præfersur, Germanici fratri eius filia. Ea nuptia decreto Senatus firmata, & legitime habita. L. Silanus mortem sibi consicxit, Claudij gener. Annaus Seneca ab exsilio redit. Octavia Claudij filia Neroni despensa. Parthi regem Romā petunt Alcherdatem, qui prælio congressus à Gotarze vincitur. Mithridates Ponti regnum reciperare tendis irrito conatu. vicitus Romam tandem perducitur. Lollia inlustris femina Agrippinæ artibus damnata. Claudius pomærium urbis profert: & qui ante eum protulerint. Nero Domitius à Claudio adoptatur. Colonia in Vbiis deducta. Catti Latrocinia agitantes vincuntur. Vannius Sueorum rex, pellitur regno. P. Ostorius in Britanniæ res, & de Caractaco rege victoria. Britanicus Agrippina fraudibus Neroni posthabetur, & fidelissimi comitum paullatim ab eo remouentur. Prodigia aliquot, & Roma annona caritas. Bellum inter Armenios & Hiberos: cui Parthi & Romani quoque miscentur. Furius Scribonianus relegatus. S. C. Claudianum de feminis qua seruo succumberent. Motus aliquis in Inde & inter incolas & Romanos milites. Claudius lucum Fucinum emisit, & nauale spectaculum præbuit. Procuratorum in provinciis auctoritas ab eodem stabilisa. Cois immunitas concessa. Byzanii tributum ad tempus remissum. Lepida ad mortem agitur. Claudius denique veneno non obscurè ab uxore tollitur. Nero primordia imperij capit. Gesta hac annis sex.

C. POMPEIO. Q. VERANNIO

C. ANTISTIO. M. SVLIO RVEO

TI. CLAVDIO. V. SER. CORNELIO ORFITO Coss.

P. CORNELIO SVLLA. L. SALVIO OTHONE

D. IVNIO SILANO. Q. HATERIO

M. ASINIO MARCELLO. M. ACILIO AVIOLA

ÆDE Messallinæ cōuulsa Principis domus, orto apud libertos certamine, quis diligeret vxorem Claudio cœlibi vitæ intonanti, & coniugum imperiis obnoxio. Nec minore ambitu feminæ exarserant, suam quæque nobilitatem, formam, opes, contendere, ac digna tanto matrimonio ostentare. Sed maximè ambigebatur inter Lolliam Paullinam, M. Lollij consularis filiam, & Iuliam Agrippinam Germanico genitam. huic Pallas, illi Calistus, fautores aderant. at Ælia Petina è familiâ Tuberonum, Narciso fovebatur. Ipse modò huc, modò illuc, vt quemque suadentium audierat promptus, discordantes in concilium vocat, ac promere sententiam, & adiace rationes iubet. Narcissus vetus matrimonium, familiam communem (nam Antonia ex Petinâ erat) nihil in penatibus eius nouum disserebat, si sueta coniunx rediret, haut quamquam nouercalibus odiis visura Britannicum & Octauiam, proxima suis pignora. Calistus improbata in longo dissidio, ac si rursus assumeretur, eo ipso superbam, longeq. rectius Lolliam induci, quando nullos liberos genuisset, vacuam æmulatione, & priuignis parentis loco futuram. At Pallas id maximè in Agrippinâ laudare, quod Germanici nepo-
tein secus

*Claudius
vxorem
quarit:*

*Vxores ip-
sum.*

*Libertia alij
aliam com-
mendant.*

*Ælia, Nar-
cissus:*

*Lolliam,
Calistus:*

*Agrippinæ,
Pallas.*